

A perújítási eljárással kapcsolatos ügyészi tevékenység vizsgálata

A Legfőbb Ügyészség 2009. évi vizsgálati tervének A/4. pontja előírja a perújítási eljárással kapcsolatos ügyészi tevékenység vizsgálatát.

A vizsgálat célja annak elemzése, hogy a perújítási eljárás során az ügyészi szervek követik-e az Emlékeztető 494. pontjában írtakat, érvényesülnek-e a Legfelsőbb Bíróság 3/2008. BJE. számú jogegységi határozatának elvei.

A vizsgálat

- a 2008. évben illetőleg a 2009. évben a részjelentés elkészítésig jogerősen elbírált perújítási indítványokra (függetlenül az érkezés időpontjától és attól, hogy az indítvány tárgyában sor került-e perújítási nyomozás elrendelésére);
- a 2008. évben bírósághoz történő továbbítás nélkül elintézt perújítási indítványokra; valamint
- a 2008. évben befejezett, hivatalból elrendelt azon perújítási nyomozásokra terjedt ki, melyeket követően nem került sor perújítási indítvány megtételére.

Az alapvizsgálatokat a megyei (fővárosi) illetve fellebbviteli főügyészségek önállóan végezték el a Legfőbb Ügyészség Büntetőbírósi Ügyek Főosztálya által kiadott szempontok alapján.

I.

A vizsgálat jogi háttere

A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) Negyedik Részének XVII. Fejezete tartalmazza a perújítás szabályait. A perújítás olyan rendkívüli jogorvoslat, melynek alkalmazására - általában - új, az alapügyben fel nem merült bizonyítékokra alapítva; a jogerős, ügydöntő határozatban rögzített tényállás megváltoztatását célozva kerülhet sor.

A perújítás okait a Be. 408. §-ának (1) bekezdése tartalmazza. A vizsgálat szempontjából a felsorolás e./ pontjában meghatározott oknak van különös jelentősége, mely szerint perújításnak van helye, ha az alapügyben az ítéletet a Be. XXV. Fejezete alapján a terhelt távollétében tartott tárgyaláson hozták.

Perújításnak a terhelt terhére csak életében és csak az elévülési időn belül van helye. A perújítást nem zárja ki, hogy a terhelt büntetését végrehajtották, a terhelt javára szóló perújítást pedig az sem, hogy a terhelt büntethetősége megszűnt.

A perújítás megengedhetőségének kérdésében, ha az alapügyben a helyi bíróság járt el első fokon, a megyei bíróság, ha a megyei bíróság járt el első fokon, az ítéletábla dönt. A perújítási indítványt - az arra jogosult, a pótmagánvádló és a magánvádló kivételével - a perújítás megengedhetőségének kérdésében döntésre jogosult bíróság területén működő ügyésznél terjesztheti elő. Az ügyész az indítványt a nyilatkozatával együtt, harminc napon belül megküldi a bíróságnak. A Be. 410. §-ának (1) bekezdése szerint a nem jogosulttól származó perújítási indítványnak a bíróság részére történő megküldését az ügyész mellőzi, erről az indítvány előterjesztőjét írásban értesíti.

A perújítási indítvány megküldése előtt az ügyész nyomozást - perújítási nyomozást - rendelhet el.

A Be. 412. §-ának (1) bekezdése azonban a bíróság számára is lehetővé teszi - ha a perújítás megengedhetőségében való döntéshez szükséges, az indítványozó által megjelölt bizonyítási eszközök felkutatása érdekében - nyomozás elrendelését. A törvény ez esetben rögzíti, hogy a nyomozásra a IX. Fejezet rendelkezései a perújítási eljárás jellegének megfelelően irányadók; előzetes letartóztatás, ideiglenes kényszergyógykezelés, lakhelyelhagyási tilalom, házi őrizet és távollattartás azonban nem rendelhető el.

A perújítási indítványt a bíróság másodfokú tanácsa tanácsulésen bírálja el. Ha a bíróság a perújítási indítványt alaposnak találja, a perújítást elrendeli, és az ügyet a megismételt eljárás lefolytatása végett megküldi az alapügyben eljáró elsőfokú bíróságnak, illetőleg a megismételt eljárás lefolytatására hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz teszi át, egyidejűleg az alapügyben hozott bármely rendelkezés végrehajtását felfüggesztheti, illetőleg félbeszakíthatja, vagy a szükséges kényszerintézkedést elrendelheti. Ha a perújításra azért kerül sor, mert a terhelt cselekményét már korábban jogerősen elbírálták, a perújítás megengedhetőségéről döntő bíróság az alapeljárást maga is megszüntetheti.

Ezzel szemben az alaptalan, az arra nem jogosulttól származó perújítási indítványt a bíróság elutasítja. A törvény lehetővé teszi az ugyanazon jogosult által, a korábbival azonos tartalommal, ismételten előterjesztett vagy egyébként a korábbival azonos tartalommal ismételten előterjesztett indítvány elutasítására vonatkozó határozathozatal mellőzését.

A Be. 414. §-ának (1) bekezdése szerint a perújítás elrendelése ellen fellebbezésnek nincs helye, a perújítási indítvány elutasítása

miatt az indítványt előterjesztő fellebbezhet. A megyei bíróság végzése elleni fellebbezést az ítéletábrla, az ítéletábrla végzése elleni fellebbezést a Legfelsőbb Bíróság tanácsülésen bírálja el.

A perújítás elrendelése esetén a perújítási eljárás lefolytatására a Be. XI. és XIII. Fejezetének rendelkezéseit a perújítás jellegéből folyó eltérésekkel kell alkalmazni. Ha a bíróság - a tárgyalás eredményétől függően - megállapítja, hogy a perújítás alapos, az alapügyben hozott ítéletet vagy az ítéletnek a perújítással megtámadott részét hatályon kívül helyezi, és új ítéletet hoz, ha pedig a perújítást alaptalannak találja, azt elutasítja.

A perújítás elrendelése után hozott határozatok ellen az általános szabályok szerint van helye jogorvoslatnak.

A Legfelsőbb Bíróság a távollévő, vagy ismeretlen helyre távozó terhelttel szembeni perújítási eljárás egyes kérdéseiről szóló 3/2008. BJE. számú jogegységi határozata szerint az alapügyben távollévő terhelttel szemben folytatott perújítási eljárás eredményeként a bíróság a perújítást elutasítja, ha arra a meggyőződésre jut, hogy az alapügyben hozott határozat minden részletében törvényes [Be. 408. §-a (1) bekezdése e) pontja és 415. §-a (1) bekezdése]. Ha az alapügyben nem a terhelt távollétében hoztak ítéletet és a perújítást elrendelték, de a terhelt a perújítási eljárás ideje alatt ismeretlen helyre távozik, nincs akadálya annak, hogy a bíróság a Be. XXV. Fejezete [eljárást távollévő terhelttel szemben] szerint járjon el. A határozatban kifejtettek szerint csak kivételesen van lehetőség arra, hogy a perújítási eljárásban olyan új bizonyítékokat szerezzenek be, és ennek alapjaként olyan új körülményeket jelöljenek meg, amelyek önálló perújítási okok.

A büntetőbíróság előtti ügyészi tevékenységről szóló 12/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás (a továbbiakban: Utasítás) 20. §-ának (1) bekezdése szerint más jogosulttól származó perújítási indítvány esetén a főügyészség, illetve a fellebbviteli főügyészség ügyésze haladéktalanul intézkedik a bírósági iratok beszerzése iránt. A megyei (fővárosi) bíróságnak, illetve az ítéletábrlának megküldött nyilatkozatában az ügyész köteles kifejteni a perújítási indítvánnyal kapcsolatos álláspontját. Ha az ügyész az alapügy bírósági iratait a Be. 411. §-ának (2) bekezdésében megszabott határidőn belül nem tudja beszerezni, az indítványt az ügyészségi iratok alapján tett nyilatkozatával küldi meg a bíróságnak.

Az ügyész által benyújtott perújítási indítványban meg kell jelölni annak irányát, indokolásának pedig tartalmaznia kell a perújítás törvényes feltételeit, illetve a perújítás alapjául szolgáló adatokat és bizonyítékokat.

Az Utasítás 22. §-a szerint az ügyész akkor rendel el perújítási nyomozást, ha az indítvány, illetve a rendelkezésére álló adatok alapján úgy látja, hogy az új bizonyítékok ezt szükségessé teszik. A nyomozás teljesítésére határidőt szab. A perújítási indítvány előterjesztőjét a nyomozás elrendeléséről, valamint annak eredményéről értesíteni kell.

A Be. alkalmazásának egyes kérdéseiről a Legfőbb Ügyészség által kiadott Emlékeztető (a továbbiakban: Emlékeztető) 494. pontja szerint, ha a perújítási nyomozást a fellebbviteli (megyei) főügyészség rendeli el, annak határidejét az Utasítás 22. §-ának második mondata szerint meg kell szabnia. Ez esetben a határidő meghosszabbítására - a 412. § (1) bekezdése második mondatának értelmében - a Be. 176. §-a (1)-(3) bekezdésének rendelkezései az irányadók. A fellebbviteli (megyei) főügyészség a nyomozás elrendelésekor szempontokat ad. Ezt követően a nyomozás felügyeletéről az ügyben eljáró ügyész gondoskodik.

A fellebbviteli főügyészségek, illetve a főügyészségek az elmúlt időszakban, a perújítás egyes szabályainak értelmezésével kapcsolatban, több esetben fordultak a Büntetőbírószági Ügyek Főosztályához. A bírósági határozatok elemzése is megosztott ítélezési gyakorlatra utalt. A perújítási nyomozás felügyeletével, illetve a vádelv és a perújítási eljárás összefüggésével kapcsolatban pedig az eltérő gyakorlat mellett a szabályozás hiányosságaira utaló jelek is tapasztalhatók voltak. Mindezek indokolttá tették a perújítási eljárással összefüggő ügyészségi gyakorlat országos vizsgálatát.

II.

A vizsgált ügyek áttekintése

A fellebbviteli főügyészségek, illetve a főügyészségek által végzett alapvizsgálatok 1.010 ügyet érintettek. Ezen ügyek közül 888-ban a terhelt illetve védője (a továbbiakban: fél) terjesztett elő perújítási indítványt, 113 esetben az ügyész hivatalból kezdeményezte a perújítást, 9 esetben pedig a hivatalból elrendelt perújítási nyomozást követően nem került sor indítvány megtételére.

A fél által előterjesztett perújítási indítványok közül 745 esetben az ügyész perújítási nyomozás elrendelése nélkül továbbította a kezdeményezést a bíróságnak. 70 ügyben került sor - a továbbítást megelőzően - perújítási nyomozás elrendelésére. Egyéb elintézés 71 esetben történt: 2 ügyben a fél a továbbítást megelőzően visszavonta indítványát; 38 esetben az ügyész azért mellőzte a továbbítást, mert az indítvány nem jogosulttól származott, míg 32 esetben vált szükségessé az indítvány hatáskörrel és illetékességgel rendelkező ügyészséghez történő áttétele.

A vizsgálat megállapításai szerint két megyei főügyészség a Be. 410. §-a (1) bekezdésének kötelező rendelkezése ellenére a nem jogosulttól származó indítványt megküldte a bíróság részére.

A bíróságnak megküldött perújítási indítványok alapján 275 esetben - 109 esetben az ügyész; míg 166 esetben a fél kezdeményezése nyomán - került sor perújítás elrendelésére. Az ügyészségi indítványok eredményessége kedvezően alakult (113 indítvány alapján 109 elrendelés - 96,4 %).

A vizsgált időszakban a legtöbb perújítás elrendelésére a Be. 408. §-a (1) bekezdésének a/1. pontjában írt okból - olyan új bizonyíték merült fel, amely valószínűsíti, hogy a terheltet fel kell menteni, vagy vele szemben enyhébb joghátrányt kell alkalmazni - került sor (100 elrendelés 28 ügyésztől illetve 72 féltől érkezett indítvány alapján).

Hasonlóan magas (95) a terhelt távollétében hozott határozatok ellen a Be. 408. §-a (1) bekezdésének e./ pontja alapján elrendelt perújítások száma. E körben azonban - a perújítási ok természetéből adódóan - az ügyész általi kezdeményezés aránya lényegesen alacsonyabb, az indítványok 96 %-a féltől származott.

A Be. 408. § (1) bekezdésének b./ pontja alapján 47 esetben - ebből 45 ügyben az ügyész indítványa alapján - került sor perújítás elrendelésére. Különösen fontos azonban annak jelzése, hogy ezen ügyek közül legalább 23 esetében a perújítás elrendelését a terhelt próbára bocsátásának többszöri megszüntetése tette szükségessé.

Ennek oka alapvetően arra vezethető vissza, hogy az ügyek Be. 265. §-ának (2) bekezdése szerinti egyesítése során a próbára bocsátással befejezett ügy iratainak tényleges beszerzésére nem került sor.

Ennek megtörténtét az eljáró - különösen a tárgyaláson jelenlévő illetve a másodfokú ügyintézőt végző - ügyészeknek a jövőben körültekintőbben kell vizsgálni; illetve indítványaikkal szorgalmazni.

31 esetben került sor perújítás elrendelésére olyan új bizonyíték alapján, mely azt valószínűsítette, hogy a terhelt bűnösségét meg kell állapítani, vagy vele szemben súlyosabb joghátrányt kell alkalmazni.

A bíróságok mindössze 2 ügyben rendeltek el azért perújítást, mivel az alapügyben hamis vagy hamisított bizonyítékot használtak fel. A perújítást mindkét esetben az ügyész indítványozta.

A vizsgált időszakban a Be. 408. §-a (1) bekezdésének d./ illetve f./ pontjaiban írt okokból nem rendeltek el perújítást.

A részjelentések elkészítéséig 195 esetben került sor a perújítás érdemét érintő döntéshozatalra. 87, ügyész által kezdeményezett perújítás közül a bíróság 80-at (91,5 %) alaposnak talált. A legnagyobb különbség az elrendelt illetve alaposnak talált, ügyész által kezdeményezett perújítások között a Be. 408. § (1) bekezdésének a/2. pontjára alapítottak esetében volt megállapítható. Ezen adatból azonban általános érvényű következtetés nem vonható le, mivel az érdemi döntés meghozatala igen nagy számú ügyben még nem történt meg; és ezek között - az eljárás jellegéből adódóan - az ezen okra alapított perújítások aránya jelentős.

III.

A perújítási nyomozással kapcsolatos gyakorlat

Elöljáróban ki kell emelni, hogy a perújítási nyomozás a jellegét, célját, kereteit tekintve jelentősen eltér a Be. IX. Fejezetében írt nyomozástól.

Míg a nyomozás feladata - a Be. 164. §-ának (2) bekezdése alapján - a bizonyítási eszközök biztosítása, és a tényállás oly mértékű felderítése, hogy a vádló dönthessen arról, vádat emel-e; a perújítási nyomozás célja annak tisztázása, hogy valóban fennállnak-e a büntetőjogi felelősségről döntő, jogerős bírósági határozattal szembeni perújítás előfeltételei.

A nyomozás keretei szabadon tágíthatók, újabb és újabb bűncselekmény gyanúját keltő cselekmények vonhatók a vizsgálat körébe. Ezzel szemben a perújítási nyomozás kereteit a perújítási okként érvényesíthető ok jelöli ki, hiszen a nyomozás azon bizonyítékok beszerzésére irányul, amelyek valamely meghatározott perújítási ok fennforgását alátámaszthatják.

A Be. a perújítás megengedhetőségének kérdésében döntésre jogosult bíróságot, valamint - az indítvány bíróságnak történő megküldése előtt - az e bíróság területén működő ügyészt egyaránt feljogosítja perújítási nyomozás elrendelésére.

1./ A perújítási nyomozás elrendelése:

A Be. 412. §-a (1) bekezdésének második mondata szerint a perújítási nyomozásra a IX. Fejezet rendelkezései a perújítási eljárás jellegének megfelelően irányadók.

E rendelkezést a törvény csupán a bíróság által elrendelt perújítási nyomozással összefüggésben rögzíti, a joggyakorlat azonban egységesen - más rendelkezés hiányában - e szabályt alkalmazza az ügyész által, a Be. 411. §-ának (3) bekezdése alapján elrendelt perújítási nyomozás esetén is.

A Be. 170. §-ának (2) bekezdése szerint az ügyész, vagy a nyomozó hatóság a nyomozás elrendeléséről feljegyzést készít.

A bíróság, tekintettel arra, hogy a törvény a döntéseit határozati formához köti, minden esetben végzéssel rendelkezik a perújítási nyomozás elrendeléséről.

A vizsgálat megállapítása szerint a főügyészségek, illetve a fellebbviteli főügyészségek általában feljegyzés készítésével rendelkeznek a perújítási nyomozás elrendeléséről. Ettől csak két megyei főügyészség tér el.

A perújítás jellege nem indokolja a Be. IX. fejezetében írtaktól történő eltérést. Ezért, az egységes ügyészségi gyakorlat biztosítása érdekében az Utasítás 22. §-ának azzal történő kiegészítése indokolt, hogy az ügyész a perújítási nyomozás elrendeléséről készítsen feljegyzést.

2./ A perújítási nyomozás felügyelete:

A vizsgálat megállapította, hogy az Emlékeztető 494. pontjának, a perújítási nyomozás felügyeletét ellátó ügyészt illető értelmezése nem egységes.

Kilenc megyei főügyészség álláspontja szerint az iránymutatásban meghatározott „ügyben eljáró ügyész” nem az alapügyben eljár, hanem a perújítás megengedhetősége kérdésében nyilatkozó, a perújítási nyomozást elrendelő ügyésszel azonos. Erre figyelemmel a főügyészségek a perújítási nyomozás elrendelését illetve felügyeletét egyetlen ügyben sem osztották meg.

Ezzel szemben négy fellebbviteli főügyészség; valamint hét másik megyei főügyészség megosztotta a perújítási nyomozás elrendelésének, illetve felügyeletének feladatát.

A két megoldást ötvöző gyakorlatot alakított ki három megyei főügyészség valamint egy fellebbviteli főügyészség. Az egyszerűbb, egy-két eljárási cselekményt igénylő perújítási nyomozásokat maguk felügyelték, míg a bonyolultabb megítélésű ügyekben a nyomozás felügyeletével az alapügyben első fokon eljáró ügyészséget bízták meg.

Szinte valamennyi feladatmegosztást alkalmazó főügyészség utalt arra, hogy a perújítási nyomozás során felmerülő, állásfoglalást igénylő kérdésben rendszeresen beszerezik a perújítást elrendelő ügyész állásfoglalását, aki - erre tekintettel - folyamatosan figyelemmel kíséri az eljárást.

Az ismertetett eltérő értelmezésekre és megosztott gyakorlatra figyelemmel az Emlékeztető 494. pontjában írtak alábbiak szerinti pontosítása, módosítása illetve kiegészítése indokolt:

A fellebbviteli főügyészség az ügyészi szervezetnek nyomozás-felügyeleti tevékenységet nem végző, korlátozott hatáskörrel rendelkező egysége. Ezért azokban az ügyekben, amelyekben perújítási nyilatkozatot kell tennie, a perújítási indítvány alaposágának, vagy alaptalanságának eldöntése érdekében perújítási nyomozást rendelhet el, és ahhoz szempontokat is adhat. A perújítási nyomozás felügyeletét azonban nem láthatja el, mivel azt az e tevékenységre is hatáskörrel rendelkező főügyészség végzi.

Abban az esetben, ha főügyészség rendeli el a perújítási nyomozást, annak felügyeletét elláthatja, vagy azzal helyi ügyészséget bízhat meg. A főügyészség és a helyi ügyészség ugyanis - szemben a fellebbviteli főügyészséggel - egyaránt végez nyomozás felügyeleti tevékenységet.

Kérdésként merül fel, hogy a bíróság által elrendelt eljárási cselekmények (például: házkutatás, lefoglalás) ellen van-e helye jogorvoslatnak, és azt ki bírálja el. A bírósági határozattal elrendelt eljárási cselekmények ellen, azok pervezető jellege miatt jogorvoslat bejelentésére nincs lehetőség. Ezért az ügyész hatásköre

csak a végrehajtás módja ellen bejelentett panasz elbírálására terjedhet ki.

3./ A perújítási nyomozás határideje:

Az Utasítás 22. §-a és az Emlékeztető 494. pontja alapján egyértelmű, hogy az ügyész által elrendelt perújítási nyomozás határidejét a Be. 176. §-ának (1)-(3) bekezdéseiben írtak alapján kell meghosszabbítani.

A vizsgálat ezzel kapcsolatos eltérő gyakorlatot, ezért iránymutatást igénylő kérdést nem tárt fel. Az ügyintézési tapasztalatokra tekintettel azonban szükséges annak kimondása, hogy a határidő egy éven túli, a Legfőbb Ügyészség hatáskörébe tartozó meghosszabbítása - tekintettel arra, hogy ez a tevékenység a bíróságok határozata elleni rendkívüli jogorvoslati eljárás része - a Büntetőbírósági Ügyek Főosztályának feladatkörébe tartozik.

A vizsgálat azonban jelentős eltéréseket állapított meg a bíróság által elrendelt perújítási nyomozások határidejének meghatározásával összefüggésben.

Több részjelentés utalt arra, hogy a bíróság a perújítási nyomozás elrendelésekor annak határidejét nem határozza meg. Ilyen esetekben kivétel nélkül a főügyészségek állapították meg annak határidejét.

Sajátos megoldást alkalmazott az egyik megyei bíróság, mely a perújítási nyomozást a végzés kézhezvételétől számított 30 napon belül rendelte teljesíteni.

Négy megyei bíróság a határidőt két hónapban határozzák meg, és általában utalnak a Be. IX. Fejezetére illetve Be. 176. §-ának (1) bekezdésére.

Ellentmondás mutatható ki a kitűzött határidő lejártakor követett bírósági és ügyészségi gyakorlatban is.

Az egyik fellebbviteli főügyészség, és több megyei főügyészség álláspontja szerint a bíróság által elrendelt perújítási nyomozással az ügy nem kerül vissza ügyészi szakba, ezért a határidő meghosszabbítása a bíróság hatáskörébe tartozik. Az ennek megfelelően kialakult gyakorlat alapján a bíróság hosszabbítja meg az általa elrendelt perújítási nyomozás határidejét.

Ezzel szemben a Be. 176. §-ában meghatározott szabályokra figyelemmel több megyei főügyészség a bíróság által tűzött határidőt meghosszabbította.

Az ismertetett jogi szabályozás mellett a kérdésben egyértelmű álláspont kialakítására nincs lehetőség. A bíróság által tűzött határidő Be. 176. §-ára alapított ügyész általi meghosszabbítása, és a perújítási nyomozás speciális jellegére tekintettel annak a bírói meghosszabbítása egyaránt törvényesnek tekinthető.

Figyelemmel a nem egyértelmű jogi szabályozás alapján kialakult ellentmondásos gyakorlatra, a kérdés a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma véleményének ismeretében dönthető el, melynek meghozatalát a Büntetőbírószáki Ügyek Főosztálya szorgalmazni fogja. A követendő ügyészi gyakorlatot ennek ismeretében lehet egységesen szabályozni.

IV.

1./ A jogerősen elbírált cselekmény újabb részcselekményeinek ismertté válásakor követett gyakorlat:

A vizsgálat adatai megerősítették azt a már korábban ismert tényt, hogy e kérdésben a joggyakorlat megosztott. Számos, különösen nehezen kezelhető, az ország több megyéjét érintő ügy van folyamatban, azonos üzlethálózat üzleteiben, rövid időn belül elkövetett bolti lopások miatt.

Az ítélkezési gyakorlat egységes abban, hogy a bíróságok az ilyen ügyben benyújtott újabb vádiratot perújítási indítványnak tekintik és továbbítják az indítvány benyújtására illetékes ügyészhez. Jelentős eltérés alakult ki azonban azokban az esetekben, amikor perújítási indítvány benyújtására vádemelés nélkül kerül sor.

Több bírósági határozat szerint, ha az ügyész a perújítási indítványban megjelölt részcselekményt illetően még nem emelt vádat, nincs alapja a perújítás elrendelésének. A vádirat ugyanis egyben perújítási indítványként is kezelhető, ezzel szemben a perújítási indítvány nem pótolja a vádemelést.

Ezzel szemben több bíróság álláspontja szerint az utóbb ismertté vált cselekmények az alapítéletben megállapított tényálláshoz képest olyan új tényeknek értékelendők, amelyek perújítás kezdeményezésének alapjául szolgálhatnak. A perújítási indítvány érdemi elbírálásához nem szükséges, sőt nem is lehetséges az új tények miatt vádirat benyújtása.

A Be. 6. §-a (3) bekezdésének d./ pontja szerint büntetőeljárást nem lehet indítani, a már megindult büntetőeljárást meg kell szüntetni, vagy felmentő ítéletet kell hozni, ha a terhelt cselekményét már jogerősen elbírálták, kivéve a Negyedik Részben, valamint a XXIX. Fejezet II. és III. Címében meghatározott eljárások esetét.

Egységes az ítélkezési gyakorlat abban, hogy a természetes (és a törvényi) egység, mint egy rendbeli bűncselekmény különböző részcselekményeit egy eljárásban kell elbírálni. Ha erre bármely okból nem kerül sor, az utóbb ismertté vált részcselekmények önálló elbírálását - ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság is rámutatott - a res iudicata kizárja. Ezen esetekben tehát vádirat benyújtására nincs törvényes lehetőség.

A jogerőhatás feloldásához vezető perújítási eljárás kezdeményezésére a perújítási indítvány szolgál, melyet a perújítás megengedhetősége kérdésében döntésre jogosult - a Be. 411. §-ának (1) bekezdése szerinti - bíróság területén működő ügyész nyújthat

be. Amennyiben tehát az utóbb felderített részcsелеkmény miatt - a leírtakat figyelmen kívül hagyva - vádemelés történik, a vádirat nem tekinthető közvetlenül perújítási indítványnak. Ezért azt - ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság rámutatott - a bíróságnak meg kell küldenie a perújítás megengedhetősége kérdésében döntésre jogosult bíróság területén működő ügyésznek.

Legfőbb ügyész úr a kifejtett érvelést tartalmazó jogegységi indítványt nyújtott be a Legfelsőbb Bírósághoz. Az indítvány kitér arra is, hogy kizárólag a quasi halmazati viszonyban álló részcsелеkmények esetében merülhet fel a perújítás lehetősége.

A perújítási indítvány benyújtását megelőzően - így a több megyét érintő folytatólagos áruházi lopásokkal kapcsolatban is - körültekintően kell vizsgálni, hogy az utóbb ismertté vált újabb részcsелеkmény valószínűsíti-e lényegesen súlyosabb büntetés kiszabását. E körülmény hiányában az eljárást a Be. 190. §-a (1) bekezdésének h./ pontja alapján meg kell szüntetni, illetve a Be. 267. §-a (1) bekezdésének d./ vagy a 332. §-a (1) bekezdésének c./ pontjai alapján annak megszüntetését kell indítványozni.

Amennyiben a perújítás a megismételt eljárás keretében az ügyész álláspontja szerint alaposnak bizonyult, úgy a jogerős határozat hatályon kívül helyezésére, és új, az utóbb ismertté vált részcsелеkményt is tartalmazó határozat meghozatalára kell indítványt tenni. Tekintettel arra, hogy az eljárás tárgya nem a vád, hanem a perújítási indítvány elbírálása, így a vádról való rendelkezés szükségtelen és kizárt. A jogerős határozat hatályon kívül helyezését megelőzően nem nyílik meg a lehetőség az annak alapjául szolgáló vádról való rendelkezésre, azt követően pedig már nincs rá eljárási lehetőség.

Amennyiben a részcsелеkmények tekintetében önálló, jogerős határozatok meghozatalára kerül sor, úgy a későbbi elbírálást magába foglaló határozat ellen a Be. 408. §-a (1) bekezdésének b./ pontja alapján perújítási indítványt kell benyújtani.

2./ Párhuzamosan folyó rendes eljárás és perújítás :

A vizsgálat hat olyan ügyet tárt fel, melyben a felmerült új adatok azt valószínűsítették, hogy a bűncsелеkmény tényleges elkövetője nem az elítélt személy volt.

Négy megyei főügyészség álláspontja szerint a perújítási eljárás befejezéséig a Be. 6. §-a (3) bekezdésének d./ pontjában írtak kizárják ugyanezen bűncsелеkmény miatt büntetőeljárás megindítását. Erre csak a perújítás érdemében hozott határozat jogerőre emelkedése után, az elévülési időn belül kerülhet sor.

Így a tényleges elkövetővel szemben nyomozást nem indítottak, illetve az alapügy terheltjének perújítás során történő felmentését követően rendelték el a nyomozást a tényleges elkövetővel szemben.

Ezzel szemben az egyik megyei főügyészség ügyében a perújítási nyomozást követően elrendelt perújítással párhuzamosan megtörtént egy másik személy felelősségre vonását eredményező nyomozás elrendelése. Az itt beszerzett bizonyítékok alapján a nyomozás megszüntetése, és a perújítás elutasítása volt indokolt.

Kaiser Ede perújítási ügyével párhuzamosan megindult az új büntetőeljárás Weiszdorn Róbert és Nagy László ellen. Az eljárás során a terheltek előzetes letartóztatásának bírói elrendelését sem akadályozta a res iudicata szabály.

A vizsgálat megállapításai szerint a joggyakorlat a többszöri eljárás tilalmának személyi hatályát akként értelmezi, hogy amennyiben a felmerült új adatok alapján valószínűsíthető; a jogerősen elbírált cselekmény elkövetője nem az elítélt személy volt, a perújítási eljárással párhuzamosan, a perújítás érdekében történő döntést megelőzően, helye lehet az elkövetéssel gyanúsítható személlyel szemben az eljárás megindításának.

Az utóbbi eljárás lefolytatására a perújítás keretében nincs törvényes lehetőség, mivel annak tárgya kizárólag a jogerős ítélet bűnösség kérdésében tett megállapítása lehet. Az alapügyben terheltként nem érintett személy büntetőjogi felelősségének vizsgálatára így a perújítási eljárásban nem kerülhet sor.

Tekintettel arra, hogy az ily módon párhuzamosan folyó eljárásokban azonos bizonyítékok vizsgálatára és mérlegelésére kerül sor, az egyes eljárást előmozdító cselekmények időzítését szükséges összehangolni, mivel az új eljárásban felelősségre vont személyek bűnösségét alátámasztó bizonyítékok, egyúttal a jogerős ítélet téves voltát is valószínűsítik.

Mindezekre figyelemmel célszerű, ha közel egy időben kerül sor a nyomozás, illetve a perújítási nyomozás elrendelésére; a vádemelésre illetve a perújítási indítvány benyújtására; valamint az ügydöntő határozat meghozatalára és a perújítás érdekében való döntésre.

3./ A távollévő vagy ismeretlen helyre távozó terhelttel szembeni perújítás:

A vizsgálat megállapításai szerint a 3/2008. számú BJE. jogegységi határozat elvei maradéktalanul érvényesülnek. A jogegységi határozat meghozatalát követően csak egy esetben került sor arra, hogy a perújítás során eljáró bíróság az alapügyben hozott ítélet hatályon kívül helyezését követően, azzal azonos tartalmú újabb határozatot hozott. A másodfokú bíróság azonban észlelte a törvénysértést és az elsőfokú ítéletet megváltoztatva, a perújítási indítványt elutasította.

Bizonytalan azonban a joggyakorlat annak megítélésében, hogy mikor tekinthető a Be. 408. §-a (1) bekezdésének e./ pontjára alapított perújítás alaposnak.

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy az ügyészségek, és a bíróságok többségének álláspontja szerint az alapügyben hozott határozat vizsgálata során a meghozatalakor hatályos jogszabályok illetve objektíve létező tények figyelembevételével kell eljárni. Ezért a jogszabály alapeljárás jogerős befejezését követő módosulásának, a terhelt egészségi állapota utóbb bekövetkezett kedvezőtlen változásának, valamint az idő múlásának értékelésére a perújítás érdemében való döntés során nem kerülhet sor. Más a helyzet, ha a megismételt eljárásban olyan, az alapeljárásban nem ismert új bizonyítékot hoznak fel, amelyre tekintettel az alapügyben hozott határozat nem minden részletében helytálló. Ebben az esetben a perújítás alapossága miatt új határozat meghozatala válik szükségessé; ilyenkor az alapügyben hozott jogerős ügydöntő határozat meghozatalát követő jogszabály módosítást, valamint a megváltozott bűnösségi körülményeket is figyelembe kell venni.

A Büntetőbírósági Ügyek Főosztályának hivatalos tudomása van olyan folyamatban lévő ügyről, amelyben az ügyész - a bíróság alapügyben hozott ügydöntő határozatának jogerőre emelkedését követően bekövetkezett jogszabályváltozásra figyelemmel - az ismertetett gyakorlattól eltérő álláspontra jutott.

Az a kérdés, hogy a Be. 408.§-a (1) bekezdésének e) pontján alapuló perújítási eljárásban a terhelt távollétében lefolytatott alapeljárást követő jogszabályváltozás, valamint a bűnösségi körülmények módosulása figyelembe vehető-e, a Legfelsőbb Bíróság által meghozandó jogegységi határozat alapján dönthető el. Ezért, a jogegységi indítvány benyújtását megalapozó, eltérő bírósági határozatok biztosítása érdekében az ítélezési gyakorlat rendszeres figyelemmel kísérése indokolt.

4./ A Be. 414. §-ának (1) bekezdésével kapcsolatos gyakorlat:

A Be. 414. §-ának (1) bekezdése szerint a perújítási indítvány elutasítása miatt az indítványt előterjesztő fellebbezhet.

Egységes az ítélezési gyakorlat abban, hogy amennyiben az elítélt önállóan terjesztette elő perújítási indítványát; úgy a védő által bejelentett fellebbezést - abban az esetben is, ha később került sor meghatalmazására - mint nem jogosulttól származót el kell utasítani.

Ugyanakkor a terhelt védője által, saját nevében benyújtott perújítási indítvány elutasítása miatt a terhelt nem, kizárólag védője jelenthet be fellebbezést.

A kialakult gyakorlat a védő által benyújtottnak tekinti azokat a perújítási indítványokat, melyet - bár az a nevében vagy a nevében is íródott - a terhelt nem írt alá.

A terhelt és védője számára egyaránt biztosítanak a bíróságok fellebbezési jogot abban az esetben, ha az elutasított perújítási indítványt mindketten aláírták.

A bíróság a terhelt és védője által közösen előterjesztettnek tekintette azt a perújítási indítványt is, melyet a védő az elítélt nevében szerkesztett meg, ugyanakkor kizárólag ő írta alá.

A terhelt védője útján előterjesztett perújítási indítvány elutasítása esetén - ahogy arra a Legfelsőbb Bíróság is rámutatott - kizárólag a terhelt jelenthet be joghatályos fellebbezést.

Az ismertetett ítélkezési gyakorlat lényegében egységes. Az eljáró ügyészeknek ezen elvek érvényesítését, illetve az előterjesztő és a fellebbezésre jogosult személyének pontos megjelölését kell szorgalmazniuk.

Egyéb jogértelmezést igénylő kérdések

1./ Ha a terheltet ki kell hallgatni, erre milyen minőségben kerüljön sor?

A perújítás elrendelése esetén a megismételt eljárásban a terhelt - függetlenül attól, hogy a jogerős határozat felmentette-e, vagy marasztalta - vádlott lesz. A perújítási nyomozás során azonban az alapeljárásban hozott jogerős döntésnek megfelelő helyzet az irányadó. Így a felmentett vagy az eljárás megszüntetéssel érintett terhelt nem lehet gyanúsított. Amennyiben a perújítási nyomozás során a kihallgatása nem mellőzhető, úgy erre kizárólag tanúként kerülhet sor. Abban az esetben, ha a bíróság az alapeljárásban elítélte, a terheltet elítéltként kell kihallgatni, eljárási jogai azonban megegyeznek a gyanúsítottat megillető jogokkal. Az elítélt kihallgatása ugyanis nem más, mint a perújítás speciális jellegére tekintettel elvégzett gyanúsított ki hallgatás. Tekintettel a perújítási nyomozás kereteire, az elítélt további cselekmények elkövetésével nem gyanúsítható.

A terhelt kihallgatása során a Be. védő jelenlétére vonatkozó szabályait alkalmazni kell.

2./ Szükséges-e a perújítási nyomozás megszüntetése?

Amennyiben az ügyész a perújítási indítványt megküldi a bíróságnak, úgy a perújítási nyomozás megszüntetése szóba sem jöhet, az eljárást a perújítás megengedhetősége körében hozott bírói döntés zárja le.

A hivatalból elrendelt perújítási nyomozás esetében - amennyiben azt nem követi perújítási indítvány megtétele - már kérdéses lehet a megszüntetés indokoltsága.

Tekintettel arra, hogy a Be. 190. §-a a nyomozás ilyen okból történő megszüntetését nem szabályozza, az eljárás megszüntetésére e rendelkezés alapján nem kerülhet sor. Ezért a perújítási nyomozás jellegére tekintettel elegendő feljegyzésben rögzíteni, hogy a perújítási nyomozás adatai alapján perújítási indítvány benyújtására nem kerül sor.

Amennyiben a perújítási nyomozásról az eljárás egyéb résztvevői is tudomást szereztek, például a terheltet vagy a sértettet kihallgatták, úgy őket a nyomozás lezárásáról értesíteni kell.

Figyelemmel azonban arra, hogy nem az ő joghatályos kezdeményezésük alapján indult az eljárás, a megszüntetés ellen nem élhetnek panasszal.

3./ A másodfokú bíróság perújítást elutasító döntése ellen van-e helye másodfellebbezésnek?

A Be. 386. §-ának (1) bekezdése alapján a másodfokú bíróság olyan ügydöntő határozata ellen van helye fellebbezésnek a harmadfokú bírósághoz, amely - többek között - a terhelt bűnösségéről az első fokú határozathoz képest eltérő rendelkezést tartalmaz. Tekintettel arra, hogy a másodfokú bíróság perújítást elutasító döntése nem a terhelt bűnössége, hanem a perújítás alapossága kérdésében tér el az elsőfokú határozattól, ügydöntő határozatnak nem tekinthető, ezért ellene másodfellebbezés bejelentésének nincs helye.

VI.

Összegzés

A vizsgálat megállapításai alapján az alábbi követelmények előírása, illetve intézkedések megtétele indokolt:

- Az ügyész, a Be. 410. §-a (1) bekezdése alapján a nem jogosulttól származó perújítási indítvány bíróság részére történő megküldését minden esetben mellőzze.
- A próbára bocsátás többszöri megszüntetésével összefüggő perújítások elkerülése érdekében az ügyész körültekintőbben vizsgálja, hogy az ügyek bírói egyesítésével egyidejűleg az ügyiratok együttes kezelése ténylegesen megtörténik-e.
- Az ügyész a perújítási nyomozás elrendeléséről készítsen - a 12/2003.(ÜK.7.)LÜ utasítás 22. §-ában előírandó - feljegyzést.
- Az Emlékeztető 494. pontját a következőkkel kell kiegészíteni:

A perújítási nyomozás felügyeletét, ha a nyomozást a fellebbviteli főügyészség rendelte el az illetékes főügyészség, ha a főügyészség rendelte el a főügyészség, vagy a főügyészség rendelkezése alapján az illetékes helyi ügyészség látja el.

- A bíróság által elrendelt perújítási nyomozás határidejének megállapításával illetve meghosszabbításával összefüggésben a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumánál vélemény kiadását kell kezdeményezni. Ennek ismeretében egységes

iránymutatást kell adni a fellebbviteli főügyészségek, illetve a főügyészségek részére.

- A Be. 408. §-a (1) bekezdésének e./ pontjára alapított, a bíróságok által alaposnak talált perújításokat figyelemmel kell kísérni. Az alapügyben történt elbírálás és a perújítás érdekében hozott döntés között bekövetkezett ténybeli és jogszabályi változásokat figyelembe vevő vagy figyelmen kívül hagyó jogerős határozatokat - ellentétes intézkedésig - fel kell terjeszteni a Büntetőbírósági Ügyek Főosztályára.